

Do artykułu Prof. Calasso — dostępnego w Polsce (Dizionario Enciclopedico degli Italiani znajduje się w Bibliotece Jagiellońskiej, a zapewne i w innych naszych bibliotekach uniwersyteckich) — sięgać będzie z pożytkiem wielu historyków prawa.

IRENA MALINOWSKA (Kraków)

Hartmut Boockmann, *Laurentius Blumenau — Fürstlicher Rat — Jurist — Humanist (ca 1415—1484)*, Göttingen 1965, ss. 266.

Za skromnym tym tytułem ukrywa się ciekawa rozprawa, interesująca dla historyka państwa i prawa polskiego, jak i specjaliści w tejże dziedzinie historii powszechnej, czy wreszcie dla specjalistów historii Zakonu Krzyżackiego. Stanowi ona dysertację doktorską, przyjętą w Getyndze. Oparta na sumiennie zebranym materiale archiwalnym i bibliograficznym, cierpi na niedostatek wielu prac historyków zachodnioniemieckich, mianowicie nie uwzględnia wydawnictw i opracowań polskich, a przecież chociażby „Akta Stanów Pruskich” i *Leśnodorskiego Dominium Warmińskie* należą do podstawowych pozycji dla tego tematu. Nie zmieniłoby to zasadniczych ustaleń autora, ale usunęłoby zarzut niewykorzystania stosunkowo łatwo osiągalnych pozycji.

Praca przynosi kapitalne opisy mechanizmu praktyki prawniczej w wielkich sporach XV wieku. Na konkretnym przykładzie przede wszystkim wielkiego procesu Związku Pruskiego z Zakonem Krzyżackim poznajemy opis poszczególnych etapów kroków prawnych, ale ponadto środki i metody przygotowywania odpowiednich decyzji, a więc przekupstwa, dobieranie sędziów, stosowanie „kruczków” prawnych. Oczywiście nie brak i zawiści pomiędzy poszczególnymi prawnikami, wzajemne zarzucającymi sobie niekompetencję i brak wiedzy prawniczej. Wśród metod postępowania nie brak nawet napadów na niewygodnych świadków w celu uniemożliwienia im stawienia w terminie. Autora interesuje przede wszystkim postępowanie i argumenty rzecznika Zakonu — Wawrzyńca Blumenaua i tylko z tego punktu widzenia uwzględnia przeciwnika, co oczywiście zawęży obraz procesu, ale konstrukcyjnie jest jak najbardziej słuszne. Monografia przynosi obszerny opis i analizę kłopotów prawniczych, które Zakon Krzyżacki przeżył w wojnie 13-letniej.

Książka jest w zamierzeniu swoim biograficzna i interesuje się przede wszystkim osobą Wawrzyńca Blumenaua i jego działalnością. Na szczęście życie to było dosyć urozmaicone i pozwoliło autorowi od ustaleń genealogicznych wśród gdańskiego mieszczaństwa przejść do bardzo pożytecznej i ciekawej relacji o ówczesnych studiach prawniczych, aż do jego działalności jako radcy prawnego Zakonu w Rzymie i na dworze cesarskim. Przy okazji wypełniania poleceń Zakonu przedstawia Boockmann ówczesny system wynagradzania. Głównym źródłem łask Zakonu dla jego pomocników były urzędy kościelne, o których przydział dla swoich protegowanych występował wobec kurii rzymskiej bądź innych ośrodków władzy upoważnionych do decyzji w sprawie obsady probostw i wyższych urzędów kościelnych. Wieloletnie i na różnych stopniach ponawiane starania samego Blumenaua i Zakonu dla niego stały się interesującą ilustracją ówczesnego systemu płac.

Porzuciwszy służbę dla Zakonu przeszedł Blumenau w tej samej randze radcy prawnego do nowych chlebobawców na terenie Tyrolu, znowu pomagając im swoją wiedzą prawniczą w długotrwałych i skomplikowanych procesach. Kilkakrotnie dowiadujemy się danych o kosztach procesowych.

Blumenau był wreszcie autorem kroniki i pozostawił po sobie niewielką ilość listów, co skłoniło Boockmanna do rozważenia jego powiązań z wczesnym huma-

nizmem. Oceny Boockmanna wolne są od przypisywania Blumenauowi przesadnych osiągnięć i są pięknym przykładem umiaru. Jako dysertacja doktorska jest to ciekawa i dobra książka.

TADEUSZ CIEŚLAK (Warszawa)

Friedrich Lohmann, *Jean Paul Marat und das Strafrecht in der französischen Revolution*, Bonner Rechtswiss. Abh., 59, Bonn 1963, ss. 137.

Zainteresowanie poglądami na prawo karne jednego z najwybitniejszych jakobinów, Marata, datuje się nie od dziś. Jednakże dopiero powojenne lata przyniosły rozwój badań w tej mierze, przy czym naprzód przystąpiono do edycji najważniejszego dzieła Marata z zakresu prawa karnego¹, a ostatnie lata przyniosły aż dwa opracowania całościowe zagadnienia, pierwsze pióra wybitnego radzieckiego karnisty A. A. Gercenzona², drugie — powstałe pod kierownictwem H. v. Webera — pióra F. Lohmanna. Pracy tego ostatniego poświęcamy niniejsze uwagi.

Na wstępie zauważyć trzeba, iż zwięzła praca doktorska Lohmanna szerszą erudycją nie grzeszy, że analizy swe koncentruje na w sumie dość wąsko pojętym temacie pracy. Jeżeli praca A. A. Gercenzona programowo rezygnowała z warstwy erudycyjnej, co wyrażało się w rezygnacji z szczegółowej dokumentacji twierdzeń autorskich, to u Lohmanna wykorzystane materiały, zestawione w bibliografii, nie mogą zadowolić. Jeżeli podkreślić należy z uznaniem spore odczytanie autora w literaturze osiemnastowiecznej, to przecież poważne luki w znajomości literatury przedmiotu nie wydają się uzasadnione, stanowią jedną z najważniejszych chyba przyczyn pewnego braku szerszego oddechu w wywodach autora. By nie być gołosłownym wskażmy, iż nie tylko brak autorowi znajomości czołowych pozycji nowszej literatury ogólnohistorycznej (prac Mathieza, Lefebvre'a, Soboula itd.³, lecz i niejednej istotnej pracy z zakresu dziejów literatury humanitarnej. Jeżeli moglibyśmy darować autorowi pominięcie prac M. Maestro⁴, C. Phillipsona⁵, to trudno zrozumieć rezygnację z tak podstawowych pozycji, jak praca A. v. Overbecka⁶, J. Gravena⁷, L. Günthera⁸ czy też O. Fischla⁹. Także i publikacje związane z działalnością sądownictwa okresu rewolucji,

¹ Marata, *Plan de législation criminelle*, Neuchâtel 1780, ogłosił w 1951 r. w Moskwie A. A. Gercenzon jako *Plan ułogownowo zakonodawstwa Marata*. Ten rosyjski przekład doczekał się następnie wraz z wstępem A. A. Gercenzona edycji niemieckiej w NRD w 1955. Podkreślić warto, iż to wydanie niemieckie i wstęp Gercenzona wykorzystał także i F. Lohmann.

² A. A. Gercenzon, *Ułogowno-prawowa teoria Żana Polia Marata*, Moskwa 1956.

³ Także i ogólniejszych opracowań podręcznikowych, jak J. Godechot, *Les institutions de la France sous la Révolution et l'Empire*, Paris 1951, czy też G. Lepage, *Histoire des institutions du droit public français au XIX siècle 1789—1914*, Paris 1953.

⁴ M. T. Maestro, *Voltaire and Beccaria as Reformers of Criminal Law*, New York 1942.

⁵ C. Phillipson, *Three criminal law reformers*, London—Toronto 1923.

⁶ A. v. Overbeck, *Das Strafrecht der französischen Enzyklopädie*, Karlsruhe 1902.

⁷ J. Graven, *Beccaria et l'avènement du droit pénal moderne (1738—1794)*, [w:] *Grandes Figures et Grandes Oeuvres Juridiques*, Geneve 1948.

⁸ L. Günther, *Die Strafrechtsreform im Aufklärungszeitalter nebst Vergleich mit unseren modernen kriminal-politischen Reformbewegung*, Archiv f. Kriminalanthropologie, 28, 1907.

⁹ O. Fischl, *Der Einfluss der Aufklärungsphilosophie auf die Entwicklung des Strafrechts in Doktrin, Politik und Gesetzgebung und Vergleichung der damaligen Bewegung mit den heutigen Reformversuchen*, Breslau 1913.